

EESTI TÕUGU HOBUSTE JÕUDLUSKONTROLL

Seaduslik alus

Eesti tõugu hobuste jõudluskontrolli viiakse läbi vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seadusele, Loomakaitseseadusele, eesti tõugu hobuste säilitus- ja aretusprogrammile, sh Aretuslooma jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise korrale ning Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnustamise korrale, FEI määrustikule.

Mõisted

Jõudluskontroll on hobuste välimiku-, jõudlus- ja põlvnemisandmete regulaarne kogumine, registreerimine, töötlemine, säilitamine ja analüüsimine tema geneetilise väärtuse hindamiseks. Jõudluskontrolli organiseerib tegevteenistus koostöös hobuse omanikega.

Jõudluskontrolliandmed on hindamistulemused hobuste ülevaatustel, tulemused ratsaspordi võistlustel, rakendi- ja sõidukatsetel, vabahüpete ja võõrratsaniku testidel, üleriigilistel ülevaatustel ja näitustel.

Jõudluskatsed – vastavalt juhendile läbi viidud katsed hobuste võimete väljaselgitamiseks võistlustel, katsetel ja testidel;

Finaalülevaatus- Eestis toimuv üleriigiline noorhobuste või suguhobuste jõudluskontroll, kuhu kutsutakse hobune tõu- ja hindamiskomisjoni otsusega.

I. Aretuslooma põlvnemis- ja jõudlusandmete kogumise, nende õigsuse kontrollimise, töötlemise ja säilitamise kord

1. Jõudluskontrolli eesmärgid ja alustamise tingimused

Eesti hobuste jõudluskontrolli eesmärk on jõudluskontrolli läbinud hobuste kohta andmete kogumine, töötlemine, aretajatele valikute tegemiseks informatsiooni andmine ning võimalusel aretusväärtuste määramine.

Jõudluskontrolli jõudlusandmete kogumist teostab Eesti Hobusekasvatajate Seltsi poolt tunnustatud jõudlusandmete koguja. Vajadusel kaasatakse eksperte.

Jõudluskontrolli teostatakse järgmiste etappidena:

1.1. varsa areng ja üldmulje;

Varsa hindamise juures arvestatakse tema arengut, jalgade ehitust ning üldmuljet.

1.2. kuni 6 aastaste noorhobuste hindamine;

Kuni kuue aastaste noorhobuste hindamine toimub vastavalt hobuste hindamise juhendile. Täiendavalt toimub noorhobuste lineaarne hindamine vastavalt lineaarse hindamise juhendile.

1.3. suguhobuste (alates kuuendast eluaastast) hindamistulemused ülevaatusel, võimalusel koos järglaste hindamisega.

1.4. eesti tõugu hobuste katsed rakendis (hobuste sõidu- ja veokatsed);

Eesti tõugu hobuste katsed rakendis toimuvad vastavalt eeskirjale ning koostatud juhendile kolme aastastele ja vanematele eesti tõugu hobustele.

1.5. võõrratsaniku test, vabahüpete test;

Võõrratsaniku test ja vabahüpete test viiakse läbi kolme aastastele ja vanematele hobustele vastavalt koostatud juhendile.

1.6. Ratsaspordivõistlused.

Jõudluskontrolli tulemustena arvestatakse kõigi ratsaspordialade võistlustulemusi. Soovitavalt järgitakse Eesti Ratsaspordi Liidu (ERL) poolt vastu võetud juhendeid.

2. Jõudlusandmete kogumise ajavahemik

Jõudlusandmete kogumine toimub sünnist kuni 12. eluaastani.

2.1. varsa areng ja üldmulje - ajavahemik sünnist kuni varsa kuue kuuseks saamiseni;

2.2. 2 kuni 6 aastaste noorhobuste hindamine;

2.3. suguhobuste hindamine – alates kuuendast eluaastast;

Nooremate kui kuue aastaste suguhobuste hindamine toimub vastavalt noorhobuste hindamise juhendile.

2.4. eesti tõugu hobuste katsed rakendis (hobuste sõidu- ja veokatsed)- alates kolmandast eluaastast;

2.5. võõrratsaniku test (sh vabahüpete test) - alates kolmandast eluaastast;

2.6. ratsaspordivõistlused – alates neljandast eluaastast.

3. Põlvnemis- ja jõudlusandmete kogumine ning registreerimine

Põlvnemisandmete kogumine ja registreerimine toimub hobuste jõudlusandmete registreerimisel jõudluskatsete ja võistluste protokollides. Protokollides olevad tulemused kantakse eesti tõugu hobuste elektroonilisse tõuraamatusse.

Hobuse põlvnemisandmeid kontrollitakse hobuse passist (enne 01.01.1998 aastat sündinud hobustel võib olla põlvnemistunnistus). Jõudlusandmete registreerimise aluseks saavad olla vaid protokollid, mida säilitatakse EHSi kontoris. Teise organisatsiooni andmebaasis olevad andmed ei saa olla jõudlusandmete tõendamise aluseks.

Jõudluskatsete algdokumendid kogutakse ja säilitatakse EHSi kontoris. Võistlustulemuste andmete registreerimisel kasutatakse lisaks EHSi poolt kogutud andmetele veel Eesti Ratsaspordi Liidu andmebaasis olevaid andmeid.

4. Jõudluskontrolli algarvestuse dokumendid

Jõudluskontrolli algarvestuse dokumentideks on koostatud hindamislehed, eeskirjad ja juhendid:

- Eesti tõugu hobuse hindamise juhend (lisa 1)
- Hobuse hindamisleht (lisa 2)
- Võõrratsaniku testi juhend (lisa3)
- Võõrratsaniku testi hindamisleht (lisa 4)
- Võõrratsaniku testi hindamisleht võõrratsanikule (lisa 5)
- Vabahüpete testi juhend (lisa 6)
- Vabahüpete testi hindamisleht (lisa 7)
- Hobuse sõidu- ja veokatsete eeskiri (lisa 8)
- Hobuse sõidu- ja veokatsete juhend (lisa 9)
- Karikasarja Eesti Hobune üldjuhend takistus- ja koolisõidus (lisa 10)
- Eesti tõugu hobuse välimiku ja jõudluse lineaarse hindamise juhend (lisa 11)
- Eesti tõugu hobuse välimiku ja jõudluse lineaarse hindamise leht (lisa 12)

Eesti Ratsaspordi Liidu võistlusmäärustikud on kättesaadavad ERL kodulehel www.ratsaliit.ee

5. Jõudlustunnuste geneetiline hindamine, tõugude geneetilise hindamise meetodika, indeksid

Jõudlustunnuste geneetilise hindamise aluseks on lineaarne hindamine. Lineaarne hindamine toimub vastavalt juhendile.

Lineaarse hindamise käigus kogutavad andmed kantakse lineaarse hindamise lehele. Lineaarse hindamise lehe andmed sisestatakse tõuraamatu andmebaasiga seotud andmetöötlustabelisse. Andmetöötlus võimaldab jõudlusandmete geneetilise hindamist. Eesti tõugu hobuse geneetilise hindamise osas tehakse koostööd Eesti Maaülikooli ja Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli Keskusega.

6. Välimiku tunnuste geneetiline hindamine, tingimused, standardid, grupeerimised ja tunnused

Välimiku tunnuste geneetilise hindamise aluseks on lineaarne hindamine. Lineaarne hindamine toimub vastavalt juhendile. Lineaarse hindamise käigus kogutavad andmed kantakse lineaarse hindamise lehele. Lineaarse hindamise lehe andmed sisestatakse tõuraamatu andmebaasiga seotud andmetöötlustabelisse. Andmetöötlus võimaldab

jõudlusandmete geneetilise hindamist.

Eesti tõugu hobuse geneetilise hindamise osas tehakse koostööd Eesti Maaülikooli ja Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli Keskusega.

7. Erinevate välimikuosade hindamiskriteeriumid, nõuded, mudelid ja standardid, indeksid, nende arvutamise meetoodika

Nõuded eesti hobuse tüübile ja välimikule on toodud aretusprogrammis.

Hobuse arengu hindamiseks kasutatakse hobuste mõõtmisandmeid. Jõudluskatsetel võetakse järgmised mõõtmised: turjakõrgus, rinnaüumbermõõt ja kämblaüumbermõõt, vajadusel üksikute kehaosade mõõtmised (selja kõrgus, laudja pikkus ja laius, rinna sügavus ja laius jt).

Hobuse välimikku hinnatakse eest-, kül- ja tagantvaates.

Enne finaalulevaatust toimub hobuse tervisekontroll loomaarsti poolt. Hobust, kellel esineb mõigaluu, pätk, kõrivilistamine, künahaukamine või jänesekand, üldjuhul ei hinnata ja teda ei tohi kasutada suguhobusena. Jänesekannaga hobusel, kellel on väljendunud väga hea tõutüüp ja kõrge jõudlus, võib välimikku hinnata, kuid mitte kõrgemalt kui 4 punktiga.

Noor-ja suguhobuste hindamisel ning finaalulevaatustel hinnatakse järgmiseid valikutunnuseid:

- a) tüüp
- b) kehaehitus
- c) jalad
- d) samm
- e) traav
- f) galopp
- g) hüpe
- h) üldmulje

Galopi ja hüppe hindamine noorhobuste ülevaatusel ei ole kohustuslik. Finaalulevaatusel on galopi ja hüppe hindamine täkkudel kohustuslik.

Finaalulevaatusel ei hinnata hobuseid lineaarselt.

Lineaarne hindamine ja 10-punkti süsteemis tunnuste hindamine võetakse kasutusele paralleelselt, hinnatavad tunnused on seejuures samad. Lineaarne hindamine on aretajale informatiivsem, kuna on esitatud 46 üksiktunnust, mida hinnatakse -2...+2 skaalal. Lineaarset hindamist viib läbi üks hindaja (klassifikaator), kellel peab olema erialane kõrgharidus ning pikaajaline kogemus hobuste hindamisel. Lineaarsel hindamisel hinnatakse peamiselt 2-6 aastaseid hobuseid, kuid hinnata võib ka vanemaid hobuseid. Lineaarsel hindamisel on valiku tunnused kantud lineaarse hindamise lehele. Kahe erineva hindamissüsteemi paralleelne rakendamine lähtub vastavate hindamiste juhenditest.

Võõrratsaniku testil hinnatakse järgmisi valikutunnuseid, eraldi vabaliikumisel ja ratsanikuga:

1. samm
2. traav
3. galopp
4. hüpe
5. ratsastatavus

Vabahüpetel hinnatakse järgmisi valikutunnuseid:

1. galopp
2. hüppevõime
3. hüpestiil
4. üldmulje

Hindamine toimub numbriliselt, 10 punkti süsteemis.

Hinnete sõnalised väljendused on:

- 10 = suurepärane
- 9 = väga hea
- 8 = hea
- 7 = küllalt hea
- 6 = rahuldav
- 5 = piisav
- 4 = puudulik
- 3 = küllaltki halb
- 2 = halb
- 1 = väga halb
- 0 = hindamata

Jõudluskontrolli kord ei kehtesta mudeleid ja standardeid, indekseid ja nende arvutamise meetodikat, kuna seda piirab hobuste väike arvukus.

8. Aretuslooma põlvnemis- ja jõudlusandmete õigsuse kontroll, töötlemise ja säilitamise kord, kättesaadavus.

Aretuslooma põlvnemis- ja jõudlusandmete õigsuse kontrolli, töötlemise ja säilitamise korra, andmete kättesaadavuse eest vastutab juhatus.

Aretuslooma põlvnemisandmete õigsust kontrollib tõuraamatupidaja. Jõudlusandmete õigsust kontrollib tõu- ja hindamiskomisjon jõudluskontrolli protokollide alusel.

Kontrollimise aluseks on järgmised dokumendid:

1. hobuse pass
2. hindamislehed
3. jõudluskatsete protokollid

Andmeid säilitatakse tähtajatult ning on kättesaadavad EHSi büroos, kodulehel www.ehs.ee ja aastaraamatus. Lineaarse hindamise andmed avaldatakse koostöös andmetöötlejaga kord aastas.

9. Andmete säilitamine, kontroll ja vastutus.

Tõuraamatusse kantud andmete säilitamine on tähtjatu, kontroll ja vastutus lasub EHS juhatusel.

II. Andmed laboratooriumi kohta, kus tehakse jõudluse määramiseks vajalikke analüüse

Eesti tõugu hobuse geneetilise hindamise osas tehakse koostööd Eesti Maaülikooli ja Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli Keskusega.

III. Aretuslooma jõudlusandmete ja nende hindamistulemuste avaldamise kord

Seaduslik alus ``Aretuslooma jõudlusandmete ja nende hindamistulemuste avaldamise korrale`` on toodud aretusprogrammi ``Õiguslikud alused`` osas.

Jõudluskontrolli andmed avaldatakse jõudluskatsete ja võistluste protokollides ning peale jõudluskatseid 14 päeva jooksul Seltsi kodulehel www.ehs.ee ning ilmuvas EHS aastaraamatus.

Jõudluskatsete andmed kantakse omaniku soovil hobuse passi.

Avalikustamise kontroll lasub EHS juhatusel ja vastutus tegevteenistusel.

IV. Jõudlusandmete kogumise koolitusprogrammid ning jõudlusandmete koguja tunnistuse saamise nõuded ja tunnistuse väljaandmise kord

Praktilised jõudlusandmete kogumise koolitusprogrammid viiakse läbi hobuste hindamistel hindamiskomisjoni liikme poolt. Jõudlusandmete kogumise koolitusi viiakse läbi koostöös Järvamaa Kutsehariduskeskuse ja Eesti Maaülikooliga.

Jõudlusandmete kogumise koolitusprogramm lähtub eesti tõugu hobuse säilitus- ja aretusprogrammist, koolitusprogrammi kestvus otsustatakse koolitaja poolt.

EHS väljastab koolitatud jõudlusandmete kogujale tunnistuse. Tunnistuse võib väljastada määramata ajaks või määratud ajaks.

Jõudlusandmete kogumise koolitusprogrammide läbiviimise eest vastutab EHS juhatus.

Andmeid säilitatakse vastavalt seaduses ettenähtud korrale.

Andmete kontrolli teostab EHS juhatus. EHS juhatusel on õigus tunnistada jõudlusandmete koguja tunnistus kehtetuks.